عکس: مسعود شیخ‌ویسی، فارس

سهم آب رودها به کام کشاورزی

چرا کاری برای اصلاح الگوی کشت انجام نمی‌شود؟

فرزانه احمدی: هر روز اخباری درباره اینکه یکی از رودخانه‌ها یا تالاب‌های کشـــور خشـــک شده اســـت، می‌شنویم. عمده مصرف آب هم در شرب، صنعت و کشـــاورزی است. بااین‌حال سهم این بخش‌ها از همدیگر برابر نیســـت. بیشترین سهم را کشاورزی می‌برد. در میان اولویت‌های تخصیص آب، بعد از شـــرب، مهم‌ترین حقابه‌دار محیط زیســـت اســـت؛ یعنی همان رودخانه‌ها و تالاب‌ها که حالا به روزی افتاده‌اند که بعضی از آنها مانند زاینده‌رود گاه ماه‌ها رنگ آب را نمی‌بینند، وقتی هم می‌بینند برای خودشان نیست، بلکه به دلیل آزادسازی آب برای بخش کشاورزی است و بعضی دیگر هم مانند دریاچه ارومیه هر ســـال آب می‌روند. خلاصه اینکه بخشی از سهم محیط زیست را کشاورزی از آن خود کرده است. بیشتر کشاورزان هنوز به ســـبک و سیاق اجداد خود کشاورزی می‌کنند. کسی نبوده به آنها بگوید آب کم است و باید محصول کم‌آب بکارند و تجهیزاتشان را مکانیزه و به‌روز کنند. ادامه این وضع می‌تواند خطراتی جدی برای کشور داشته باشد، اما چرا کسی برای کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی کاری نمی‌کند؟

مصرف تمام منابع آب تجدیدپذیر و نیمی از تجدیدناپذیرها

شـــاید پیش از هر چیز لازم باشد مردم بدانند چقدر از منابع آبی کشور در بخش کشـــاورزی مصرف می‌شود. بااین‌حال معلوم نیســـت درصد واقعی مصرف آب در بخش کشاورزی چقدر اســـت. یک کارشناس محیط زیست در گفت‌وگو با «شرق»، مهم‌تریـــن مشـــکل در زمینه مصرف آب را عدم شـــفافیت دانســـت: «به‌طور کلی نمی‌دانیم چقدر آب در زمینه کشاورزی مصرف می‌شود. کنترل حجمی روی منابع چاه و آب‌های ســـطحی وجود ندارد. وزارت جهاد کشـــاورزی اعلام کرده نزدیک به ۷۰ درصد از آب را مصرف می‌کند، اما با توجه به اینکه هشـــت درصد آب در بخش شـــرب و دو درصد هم در صنعت مصرف می‌شود، وزارت نیرو مصرف ۹۰ درصد از آب را به کشـــاورزی نسبت می‌دهد. بین آمار این دو وزارتخانه اختلاف وجود دارد». میزان مصرف روشـــن نیست، اما واضح است که این اختلاف‌نظرها مسئله‌ای را حل نمی‌کند. محسن موسوی‌خوانساری راه‌حل را تنها در یک چیز می‌داند: «ما باید یک دوره ریاضت آبی را طی ۱۰ ســـال به پیش ببریم، به‌طوری‌که مصرف آب تا یک‌سوم کاهش پیدا کند. ما در زمینه آب کنترل حجمی نداریم و نمی‌دانیم که به هر کشاورز چقدر آب تحویل داده‌ایم». برای کاهش مصرف آب بخش کشاورزی هم لازم است الگوی کشـــت اصلاح شود. هر کشاورز باید بداند چه محصولی را در چه اقلیمی و به چه میزان و با چه سیســـتم آبیاری بکارد، در غیر این صـــورت، به‌زودی چیزی از منابع ســـطحی و زیرزمینی آب در کشـــور باقی نخواهد ماند. موسوی به آماری در این زمینه اشـــاره می‌کند: «درحال‌حاضر ما منابع آب زیرزمینی تجدیدپذیر را به‌طور کامل مصرف کرده‌ایـــم. علاوه بر آن، ۵۰ درصد از منابـــع تجدیدناپذیر هم که برای نسل‌های آینده اســـت، تمام شده. در زمینه آب‌های ســـطحی میزان مصرف بسیار بالاست، به‌طوری‌که آب به تالاب‌ها نمی‌رسد. در این شرایط بازگشت به وضع سابق بسیار دشوار است».

امنیت غذایی به قیمت نابودی سرزمین؟

مســـئولان گاهی از خودکفایی در بخش کشـــاورزی به‌عنوان یک توانمندی صحبت می‌کنند؛ چیزی که کارشناســـان درباره آن نظـــر دیگری دارند. به گفته اصحاب فن، نباید به قیمت رســـیدن به امنیت غذایی، در زمینه کشاورزی خودکفا شویم. به گفته موسوی، درحال‌حاضر هم در زمینه محصولات کشـــاورزی به واردات نیاز داریم: «همین الان هم بیش از ۱۰ میلیون تن ذرت وارد کشـــور می‌شـــود که معادل ۱۵ میلیارد مترمکعب آب اســـت یا پنج میلیون تن جو و کنجاله وارد می‌کنیم که معادل ۱۰ میلیارد مترمکعب آب است. برای تأمین ۹۰ درصد از روغن نباتی کشور هم به واردات وابسته‌ایم». طبق نظر این کارشـــناس محیط زیست، چاره کار حرکت به سمت راه‌های بهینه است: «مدیران کشور باید یک نقشـــه راه بلندمدت تدوین کنند با این مضمون که کشـــاورزی قرار است به چه ســـمتی برود. با تغییر اقلیم فعلی، گرمایش زمین و خسارتی که در چند دهه گذشته به منابع آبی کشـــور وارد شده اســـت، به نظر می‌رسد کشاورزی به‌خصوص با سبک فعلی نقشـــه راه آینده ما نیست». موسوی تاکید دارد که تأمین بخش زیادی از محصولات باید به سمت واردات برود: «همین امروز اگر از منابع آب تجدیدناپذیر استفاده نکنیم، یک‌سوم کشاورزی کشور از دور خارج می‌شـــود. منابع آب تجدیدپذیر درحال‌حاضر به‌طور کامل مصرف می‌شود، یک‌ســـوم این مقدار، حقابه محیط زیست است. در مورد آب زیرزمینی هم اگر چاه‌های غیرمجاز مسدود شوند، بخش زیادی از کشاورزی تعطیل می‌شود».

الگوی غذایی مردم باید تغییر کند

دورریز هرروزه مقدار زیادی برنج و گوشت و سایر مواد غذایی در رستوران‌ها، هتل‌ها و حتی خانه‌ها نشان می‌دهد الگوی غذایی کشور مردم هم نیاز به اصلاح دارد. به گفته موسوی: «اکنون بیشتر غذای مردم با برنج پیوند خورده است. برنج هم محصولی آب‌بر است و لازم است به سمت فرهنگ‌سازی برای مصرف کمتر برنج و جایگزینی سایر مواد غذایی به جای آن برویم. گوشـــت از دیگر محصولاتی اســـت که نباید در کشور ما تولید شـــود. هر یک کیلوگرم گوشـــت، هم در دامداری‌ها و هم در مراتـــع، ۱۵ مترمکعب آب مصرف می‌کند. الان در مراتع ایران، سه برابر ظرفیت، دام وجود دارد و گونه‌های گیاهی نادر هم در حال از بین رفتن است».

دولت کجای ماجراست؟

تعیین یک الگوی کلی برای کشاورزی در کشور ممکن نیست؛ چراکه تنوع آب‌وهوایی در کشـــور زیاد اســـت و خاک، آب و هوای هر بخش از کشور ویژگی خود را دارد. به نظر می‌رسد برای حل این مشکل نیاز به کار زیادی هست، بااین‌حال هنوز مسئولان کشور این موضوع را جدی نگرفته‌اند. موسوی کارهای انجام‌شده را کافی نمی‌داند: «چند ماه پیش شورای عالی کشـــاورزی در هیئت دولت با حضور ابراهیم رئیسی سندی را برای الگوی کشت و ســـازوکار حکمرانی آب ارائه داد. این کار می‌تواند مثبت باشد، اما واقعیت‌های منابع آبی در آن دیده نشـــده اســـت؛ چراکه این الگو باید با وزارت نیرو هماهنگ باشد». کشورهای دیگر برای مدیریت مصرف آبشان چه می‌کنند؟ به گفته او «در کشورهای دیگر ۴۰ درصد منابع آب تجدیدپذیر مصرف می‌شـــود، اما در کشـــور ما صد درصد این آب به مصرف می‌رسد. در کشورهای دیگر میزان آب تجدیدپذیر محاسبه می‌شود، حقابه محیط زیســـت را از آن کســـر و باقی‌مانده را بین مصارف مختلف تقسیم می‌کنند. ما نه‌تنها آب تجدیدپذیر را به‌طور کامل مصرف می‌کنیم، بلکه به آب‌های زیرزمینی و تجدیدناپذیر هم دست می‌زنیم. نتیجه این روند این است که کشور تخریب می‌شود».

کشاورز باید از مزایای اقتصادی روش‌های نوین باخبر شود

این‌طور که شـــواهد نشـــان می‌دهد دولت به‌طور عملی هنوز کاری در زمینه بهبود مصرف آب در کشاورزی انجام نداده است. یک عضو کمیسیون کشاورزی اتاق بازرگانی تهران دراین‌باره گفت: «چند ســـالی اســـت برای بهبود و اصلاح الگوی کشت در کشور صحبت‌هایی می‌شود، اما کار عملیاتی و مؤثری صورت نگرفته است. شاید بتوان گفت در حد چند قرارداد پایلوت اســـت. کشـــاورزی قراردادی، به این شکل که مصرف‌کننده و صادرکننده به کشاورز بگویند چه محصولی را با چه سبکی بکارد، به‌طور فراگیر در کشور وجـــود ندارد. درواقع وزارت جهاد برای آن برنامه‌ریزی نکرده و بخش خصوصی هم در این زمینه اقدامی نداشته است». تأکید احمد فرشچیان بر این است که چنین اتفاقی نیاز به برنامه‌ریزی دارد: «این‌طور نیســـت که وزارت جهاد کشاورزی حرفی را مطرح کند و از فردای آن همه کشاورزان روی کشاورزی قراردادی یا اصلاح الگوی کشت کار کنند، بلکه نیاز به زمینه‌ســـازی و ایجاد زیرســـاخت‌هایی در زمینه مقررات و فرهنگ‌سازی دارد». از نظر او آموزش نقش مهمی در این میان دارد: «کشاورز باید آموزش ببیند تا الگوی کشت را عوض کند. وزارت جهاد چقدر برای آموزش به کشـــاورز کار کرده اســـت تا او مزایای کشـــت با روش نوین را بداند؟». اولین الزام در بحث آموزش کشـــاورز، توجیه او درباره مزایای اقتصادی اصلاح الگوی کشـــت است. به گفته فرشچیان، تا وقتی این کار صورت نگیرد، کشـــاورز به سمت اصلاح روند خود پیش نمی‌رود: «دولت باید مزایای اقتصادی روش‌های نوین آبیاری و کشـــت را برای کشاورزان تشریح کند. کشاورز با چه دانشی باید این کار را بکند؟ درصورتی‌که اگر مزایای اقتصادی روش‌های جدید را بداند، ممکن است حتی بدون نیاز به بودجه دولت، روش کار خود را تغییر بدهد. البته تا جایی که می‌دانم بودجه‌ای هم در دولت برای چنین اقداماتی وجود ندارد».

احمد توکلی به تکذیب وزیر کشاورزی پاسخ داد

جنجال بر سر واردات محرمانه ۱۳ میلیون تن کالای اساسی

شرق: چندی پیش دیده‌بان شـــفافیت و عدالت از واردات ۱۳ میلیون تن کالای اساسی از ســـوی یک شرکت ناشناس و به صورت محرمانه خبـــر داد؛ خبری که واکنش جواد ســـاداتی‌نژاد، وزیر کشـــاورزی را به دنبال داشـــت و ضمن تکذیب این مســـئله گفت که ماجرا مربوط به سال گذشته است و پاسخ برای دیده‌بان شفافیت و عدالت ارسال شده است. حالا دوباره احمد توکلی، رئیس دیده‌بان شفافیت و عدالت، در پاســـخ به وزیر کشاورزی با طرح این ســـؤال که به موجب کدام قانون قراردادها را محرمانه می‌کنید؟ نوشـــته اســـت: «دیده‌بان شفافیت و عدالت در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۱ در نامه‌ای خطاب به رئیس‌جمهور درباره تخلفـــات و جرائمی که در فراینـــد خرید و واردات کالاهای اساســـی در فروردین‌مـــاه رخ داده بـــود، مطالبی را مطرح کرد. چون رســـیدگی شـــفاف و پیگیری اجرای عدالت درباره تصمیم‌گیرندگان و مباشـــران این قانون‌شکنی‌ها وظیفه دولت است، دیده‌بان از جناب آقای رئیسی خواست تا ۱۵ روز، برای تکمیل بررسی این رانت بی‌سابقه دستور لازم صادر شـــود تا دیده‌بان شـــفافیت و عدالت ناچار نباشد از حق قانونی خویش برای شـــکایت و اعلام جرم اســـتفاده کند. این حق بر اســـاس دســـتورالعمل اجرائی ماده ۶۶ قانون آیین دادرسی کیفری به سمن‌ها داده شده اســـت. این دستورالعمل با خواست و حمایت آقای رئیسی تهیه و با امضای ایشـــان در ســـمت رئیس قوه قضائیه، قانونی و ابلاغ شده است». توکلی در ادامه نوشته است: «وقتی بررسی‌های دیده‌بان و مطالعه اســـناد و مدارک به این نتیجه رســـید که جناب‌عالی مقصر اصلی یا یکی از آنها هســـتید، طبق روال معمول پیش از موضع‌گیری علنی، تلاش کردیم فرصت دفاع را برای شما فراهم کنیم. بار نخست، در پیامکی در تاریخ ۵ دی‌ماه (۲۶ دسامبر) از جناب‌عالی برای مذاکره دعوت کردم. در پی آن مســـئول کارگروه کشاورزی با دفتر شما تماس گرفت و دعوت را تکرار کرد؛ ولی واکنشـــی از شـــما دیده نشد. ۱۰ روز بعد در تاریخ ۱۶ دی‌ماه، پیامکی از شـــما دریافت کردم که از موضوع ملاقات سؤال کرده بودید. ما پیام شما را حاکی از عدم علاقه به ملاقات تعبیر کردیم. به‌همین‌دلیل در یک بهمن نامه را منتشر کردیم. متعاقبا مسئول دفتر جناب‌عالی در جلسه‌ای با مسئول کارگروه کشاورزی ما و یک حقوق‌دان از دیده‌بان در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۴ توضیحات را شنیدند و عصر همان روز پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت جهاد کشاورزی، بیانیه‌ای را منتشر کرد که در آن، مطالب نامه دیده‌بان به شکلی کلی و با ادبیاتی نامناسب تکذیب شـــده و با یادآوری اینکه در خردادماه امسال وزارت اطلاعات اعلام کرد که اختلاس و ارتشایی در این فرایند صورت نگرفته است، بنابراین دیگر نامه دیده‌بان به رئیس‌جمهور جای انتشار نداشت. به دلیل وجود دعاوی گزاف و نادرست و ادبیات نامناسب در آن بیانیه، آن را درخور پاســـخ نیافتیم. تنها به ذکر این نکته اکتفا می‌کنیم که در نامه دیده‌بان به آقای رئیس‌جمهور، کلمه‌ای درباره اختلاس و ارتشـــا نیامده اســـت، بلکه از تخلفات و جرائم و رانت بزرگ ســـخن به میان آمده اســـت». بنا بر اظهارات رئیس دیده‌بان شـــفافیت و عدالت «روز بعد ۵ بهمن، نامه جناب‌عالی به دســـت دیده‌بان رسید که در این نامه ســـعی شده بود با شرح و بســـط، خطراتی که متوجه امنیت غذایی و امنیت اجتماعی وجود داشت، وجهی عقلایی برای تخلفات و جرائم ارتکابی در این فرایند ارائه دهد. در این روش حتی گاهی با کار بر روی انتظارات ســـعی می‌شود که اثرات منفی آن برای مردم کمتر شود. اگر تلاش شـــما از این گونه باشد، قابل دفاع اســـت، به شرطی که دست شما را نخوانده باشند. اگر نامه شما همه اطلاعات ذی‌ربط را پوشش داده باشد، حداکثر، نشانه خوش‌نیتی است و از زشتی تخلفات و جرائم ارتکابی نمی‌کاهد. اگر بنا باشد هر وزارتخانه‌ای که برای انجام وظایف قانونی‌اش موانع را زیاد و اوضاع را بحرانی یافت، قانون را نادیده بگیرد، دیگر آن را حکومت مردم‌ســـالار نمی‌نامند، چه رسد به مردم‌سالاری دینی! حرف ما این بود که قانون‌شکنی و تخلف بزرگی صورت گرفته و جسارت بی‌سابقه‌ای را در نظام اداری بنا گذاشت و رانت بی‌سابقه‌ای نیز برای افراد خاصی در پی داشت. البته از امر مهم بی‌سابقه دیگری نیز باید یاد کنیم که نحوه برخورد رئیس‌جمهور و دولت با این موضوع بود. موضوع با ســـرعت بررسی شد و بلافاصله اقدامات متوقف‌کننده تخلفات و جرم‌هـــا انجام گرفت که به این ترتیـــب، مانع اتلاف منابع مردم مظلوم شـــد و برخی از مسئولان مقصر نیز عزل شدند. اگر این را با برخورد مشـــابهی که در سال ۱۳۹۳ اتفاق افتاد، مقایسه کنید، مانند ما کار آقای رئیسی را بی‌سابقه می‌یابید و از رئیسی تشکر خواهید کرد. در ســـال ۱۳۹۳ دولت وقت، پس از اطلاع از رانت‌خواری مشابهی به جای برخورد قانونی، بنا را بر دفاع از متخلفان و مجرمان گذاشت و با فشار بر دستگاه‌های ناظر، مانع مجازات وزیر وقت صمت و رئیس کل وقت بانک مرکزی شـــد. با اینکه در حکم نهایی، این دو مسئول مجرم شناخته شده بودند، بدون رعایت قانون، مقصران را فقط مستحق تذکر دانستند؛ آن‌هم پس از دو سال دوندگی چند نماینده مجلس». توکلی همچنین تأکید کرده است: «درباره صحت اطلاعات ارائه‌شده در نامه جناب‌عالی، فعلا قضاوتی نمی‌کنیم؛ چون قصد بررسی کامل نداریم؛ ولی به یک مورد اطلاعات نادرست اشاره می‌کنیم: در قراردادی که به شـــکل محرمانه امضا شده، همه اقلام کالاهای اساسی: ذرت، کنجاله سویا، گندم، برنج، روغن آفتابگردان، جو، مرغ گرم و سرد و گوشت گرم و سرد بوده که وزن دقیق جمع آنها ۱۴میلیون‌و ۳۰۰ هزار تن می‌شود، نه یک‌میلیـــون‌و ۳۰۰ هزار تن. با وجود موفقیت دولت برای توقف کار هنوز پرسش‌های دیده‌بان به اعتبار خود باقی است:

۱. واردات کالاهای اساســـی با حجمی عظیم و تنوعی بســـیار که لااقل سه نوع تجربه و سال‌ها سابقه را لازم داشت، چرا به یک شرکت بی‌تجربه و بی‌سابقه دادید؟ نترسیدید که نادانی و ناتوانی کسی که به او اعتماد کردید، نان مردم را قطع کند؟ و همان امنیت غذایی و امنیت اجتماعـــی که نگـــران آن بودید، پیش بیاید؟ چـــرا انحصار را حمایت کردید؟ نمی‌دانســـتید که کمک به انحصار و اخلال در بازار رقابتی در فصل نهم قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ جرم شناخته شده است؟

۲. چرا مجری خرید دولتی بدون تشـــریفات قانونی انتخاب شـــد؟ چرا این خرید دولتی به دو شـــرکت دولتی که به همین منظور تأسیس شده‌اند، داده نشد؟ سهامداران و مدیران شرکت آریو تجارت سهیل چه کسانی هستند؟ چه نسبتی با مجریان دولتی دارند؟

۳. شـــما که ادعا کرده‌اید تخصیص ارز منوط به بررسی‌های زیادی اســـت که در نامه‌تان شـــرح دادید و گفتید که بانک مرکزی به کســـی صرفا با نامه وزیر ذی‌ربط ارز نمی‌دهد. پیش از نوشـــتن آن نامه کذایی نمی‌دانستید که حق ندارید اجرای امر ممنوعی را از عضو دیگر کابینه بخواهید؟ کدام قانون به شـــما اجـــازه می‌دهد که قرارداد را محرمانه کنید؟ قانون انتشار و دسترســـی آزاد به اطلاعات را نخوانده‌اید که هر ســـندی که متضمن حق یا تکلیفی برای مردم باشد، قابل طبقه‌بندی نیست و نباید مهر محرمانه بخورد؟ و قانون اخیرالذکر طبقه‌بندی‌کردن چنین اسنادی را جرم انگاشته است؟

از طرف دیده‌بان شـــفافیت و عدالت به شما توصیه می‌کنم پیش از آنکـــه رئیس‌جمهور به خیرخواهی دیده‌بان عمل کند و جناب‌عالی یا کسی که احیانا به شما چنین راهی را نشان داده، مجرم معرفی کند، خودتان مسئولیت این کار را بپذیرید.

ما منتظر نتیجه می‌مانیم. بعدا اگر تکلیفی بر دوش‌مان باقی ماند، از انجام وظیفه کوتاه نمی‌آییم».

◆ جدول ۴۴۳۱ ◆ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- پزشـــک اتاق عمل- شـــهری در عراق- وســـیله نخ‌ریســـی ۲- خدای درویـــش- کارگـــردان فیلم‌های سرزمین خورشید، کیمیا و دوئل ۳- نوعی غسل- نوعی خاک- طاقچه بـــالا ۴- چارچوب قالی‌بافی- مثل ماه- آش آرد ۵- کوشـــا- کندن علف‌های هـــرز- جایگزین گیاهی گوشت ۶- پشت‌گرم- خواننده تصنیف الهه ناز- عطرمایه ۷- ســـرایت‌کردن- تیری که با کمان اندازند- پســـندیده ۸- باد سرد- دهمین سوره قرآن- سبز تیره- خاندان ۹- گفتمان- صاحب شغل و مقام- نام خداوند در دین یهود ۱۰- یار دیرینه پرورش- کشـــوری قدیمی در بین‌النهریـــن- اقامت‌گزیدن ۱۱- فقیر، بی‌چیز- طرف مشـــورت- خوابیده ۱۲- جمله- هنر کنـــده‌کاری روی چـــوب- مالی که از مـــرده باقی می‌مانـــد ۱۳- ضمیر غایب- از آثار شـــعری سیدعلی موســـوی‌گرمارودی- تربیت‌کننده حیوانات اهلی ۱۴- مثنوی ســـروده هلالی جغتایی- حرف ندا ۱۵- باغ دیدنی کاشان- تیره‌روزی- بین دشمنان از همه‌شان بهتر است.

عمودی:

۱- جنـــگ در راه خـــدا- مهمانـــدار- وزیر حضرت ســـلیمان(ع) ۲- باصداقـــت- نویســـنده کتـــاب جوامع‌الحکایـــات ۳- اعلامیه تبلیغاتی- پاداش عمل خـــوب- نوعی زیبایی پنهـــان در برخی افراد ۴- پســـر حضـــرت نوح(ع)- نوزادی که بـــه اذن خدا در گهواره ســـخن می‌گفت- کشـــاورزی ۵- پشـــتیبان- لفافه- از آلات موســـیقی ۶- پنج گنج نظامی- بصیر- زاده‌شده ۷- بیماری کم‌کاری غدد فوق کلیوی- یاغی و نافرمان- ترس و وحشـــت ۸- مذکر- پاسبان قدیم- گاز بالابرنده بالن- برادر عرب ۹- سرنوشـــت- از القـــاب امرای ترک- بســـیار وســـیع و پهناور ۱۰- دراز کردن- نیکـــورو- پاینده ۱۱- کمیابی- جوش صورت- گلـــی زیبا ۱۲- نام تعدادی از فراعنه مصر قدیم- از ســـوره‌های شـــریف قـــرآن که با حروف مقطعه آغاز می‌شـــوند- اندرز ۱۳- نت اول- وقت و هنگام- ده هزار مترمربع ۱۴- از ایالات متحده آمریکا- از جنگ‌های معروف امام علی(ع) ۱۵- آشـــکار ساختن- از انواع ماهیچه‌های انسان- ستاره پروین

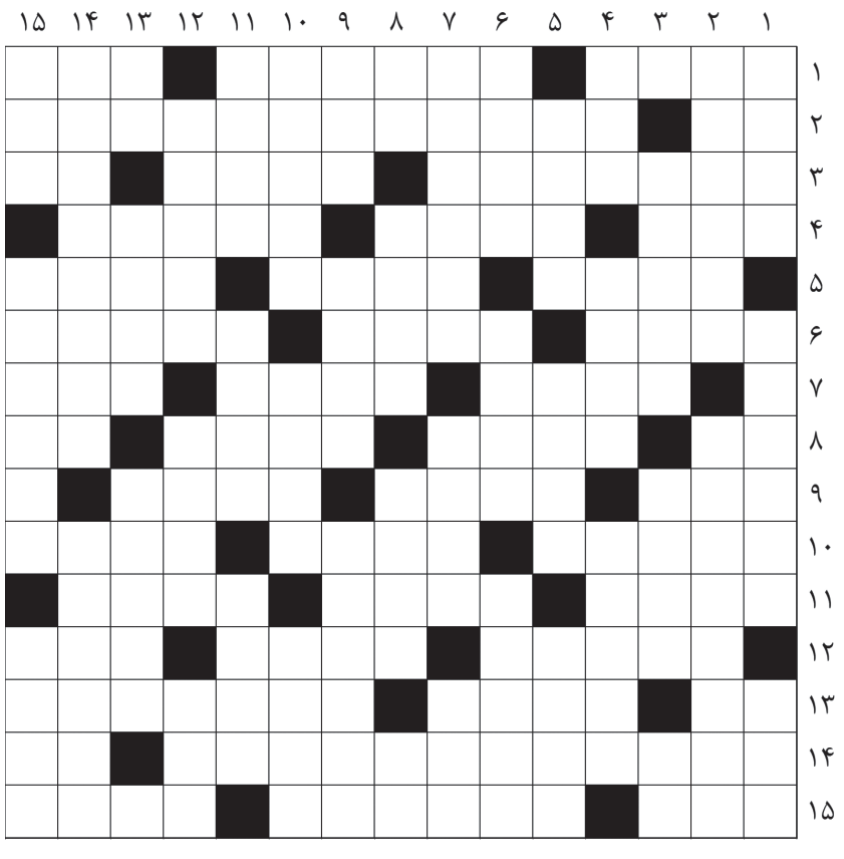

◆ حل سودوکو سخت

۵	۸	۹	۳	۱	۴	۲	۶	۷
۶	۷	۱	۵	۲	۹	۳	۸	۴
۲	۴	۳	۸	۶	۷	۹	۵	۱
۷	۱	۲	۶	۳	۸	۴	۹	۵
۳	۶	۴	۲	۹	۵	۷	۱	۸
۸	۹	۵	۴	۷	۱	۶	۳	۲
۹	۲	۷	۱	۸	۳	۵	۴	۶
۱	۵	۶	۹	۴	۲	۸	۷	۳
۴	۳	۸	۷	۵	۶	۱	۲	۹

◆ حل سودوکو ۳۳۵۶

۵	۲	۸	۶	۴	۹	۱	۷	۳
۶	۴	۷	۱	۸	۳	۵	۲	۹
۹	۳	۱	۵	۷	۲	۶	۴	۸
۲	۸	۹	۳	۱	۵	۴	۶	۷
۱	۶	۴	۸	۹	۷	۳	۵	۲
۳	۷	۵	۲	۶	۴	۹	۸	۱
۷	۵	۳	۴	۲	۱	۸	۹	۶
۴	۹	۶	۷	۳	۸	۲	۱	۵
۸	۱	۲	۹	۵	۶	۷	۳	۴

◆ حل جدول ۴۴۳۰

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	ن	ی	ت	ر	و	ژ	ن	■	ک	ل	ی	ن	■	ف	س
۲	ی	ا	ب	و	■	ن	ا	م	ز	د	■	خ	ن	ی	ا
۳	ک	ر	■	س	پ	ر	ب	ل	ل	ا	ک	ل	ا	ف	ه
۴	و	ا	و	ی	ل	ا	■	ا	ف	و	ل	■	ر	ا	ی
۵	ل	ن	ج	■	ک	ل	ا	م	■	س	ک	و	ن	■	■
۶	ک	■	و	ا	ی	■	ب	ی	س	ت	■	ی	گ	ا	ن
۷	ی	ک	ب	ن	د	■	س	ن	ا	ر	■	ت	ی	ل	ه
۸	د	ن	■	ق	ن	ا	ت	■	ز	ن	ا	ر	■	ا	ا
۹	م	د	ا	ل	■	س	ر	ن	ک	■	ب	ی	ر	و	ن
۱۰	ن	و	ق	ا	■	ا	ه	و	ا	■	ت	ن	ی	■	خ
۱۱	■	■	ت	ب	ح	ر	■	ک	ر	خ	ه	■	م	ن	ا
۱۲	ن	س	ب	■	م	ث	ق	ی	■	و	ا	ز	ل	ی	ن
۱۳	ف	ل	ا	ف	ل	■	م	س	ت	ا	ج	ر	■	ن	ه
۱۴	ا	ی	س	ی	■	م	ر	ه	و	ن	■	د	ی	و	د
۱۵	ق	م	■	س	ه	و	ی	■	پ	ا	پ	ی	ت	ا	ل

◆ سودوکو سخت ۳۳۵۷

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

					۸			
		۳	۵			۲	۶	
۵				۶	۱			
۶	۵		۷				۱	
	۸			۵			۷	
	۴				۳		۵	۲
			۹	۳				۶
	۱	۶			۷	۵		
			۶					

◆ سودوکو ساده ۳۳۵۷

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

۲	۱		۴		۷		۳	
		۶			۹		۲	
۷						۵		۸
	۷	۴			۳			
۵				۱				۲
			۵			۱	۴	
۳		۱						۶
	۸		۳			۴		
	۵		۶		۱		۸	۳